

Doslej sta izšla dva snopiča. Prvi nam podaje povest iz domačega življenja „Mladi Ladis“, katero je po K. Landsteinerjevi „der Grossbauer“ prosto poslovenil g. J. S. Gombárov. Povest je prav dobro pisana in bere se jako prijetno. Pisatelj nam slika bogatega kmetkega sinu, ki se v mestu prevzame, da po očetovi smrti začne gosposki živeti, politikovati, umno kmetovati, a katerega na posled uničijo radodarnost, čestiželjnost, denarne spekulacije in gosposke ženske. — Drugi zvezek nam prinaša „Zlato vas“, katero je po H. Zschokkejevi „Das Goldmacherdorf“ poslovenil in v posebni prilogi v „Novicah“ priobčil F. Malavašič že l. 1847.

„Ljubljanski Zvon“ ni prijatelj „destilirane slovenščine“, kakor g. pater Stanislav Škrabec prav dobro imenuje presilni purizem, ter nikomur ne vsiljuje novih oblik, o katerih še ni dognano, so li pravilne ali ne, niti nikogar ne graja, ako dosledno piše z dobrimi razlogi podprte besede in oblike, dasi različne od onih v „Ljublj. Zvonu“. Grajati pa mora stvari, ki so očitne napake. Zategadelj nam g. izdavaatelj oprôsti dve, tri blagohotne opazke, zlasti ker obeta „Ljudska knjižnica, da ji bode jezik „gladek, v vsakem oziru pravilen.“ G. J. S. Gombárov piše v obče jako preprosto ter prijetno pripoveduje v kratkih stavkih. Napačno pa je, da glagol stavi prerad na konec stavka, zlasti v podrednih ali odvisnih stavkih, n. pr. (str. 26): „tako so skušeni, nad strankami stoječi, navdušeni za napredek, zahteve in potrebe sedanjega časa dobro poznajoč fajmošter govorili“ ... kjer je med pomožni glagol sjo in med njegov deležnik ugozdenih petnajst besed; — (str. 27): „ko je Tineta zagledala, je kar začudena zaklicala“, nam. ko je ugledala Tineta, zaklicala je kar začudena, ali: ko ugleda Tineta, zakliče vsa začudena; — (str. 31): „on pošteno dekle zapusti, svojo mater žalosti in nas, ki smo z njim odrastli, zaničuje in zametuje“, nam. on zapušča pošteno dekle, žalosti mater svojo in zaničuje in zametuje nas, ki smo odrastli z njim; — (str. 60): „med tem pa je vedno čez mizo pogledoval, kjer je Lizika, mlinarjeva hčerka, sedela, ki ga je zamaknjena poslušala“, nam. med tem pa je vedno pogledoval čez mizo, kjer je sedela Lizika, mlinarjeva hčerka, ki ga je zamaknjena ... Med očitne napake štejemo tudi: gnjetili nam. gnetli; zatoraj nam. zatorej; v celem obnašanju, po celi občini, cela množica, iz celega srca, celo življenje i. t. d. nam. v vsem vedenji, po vsi občini, vsa množica, iz vsega srca, vse življenje; snidel, snidla nam. sešel, sešla. Tudi nekaterih nepotrebnih tujk bi se bilo lahko ogniti: cufala, štiman, švindeli i. dr. Drugače pa je knjižica lepa, podjetje blago in občekoristno in zategadelj vredno našega najtoplejšega priporočila.

Jurijev Koledar za navadno leto 1885. Uredil „Jurij s pušo“. Natisnila tiskarna C. Amatija v Trstu 1885, 8, 109 str. Knjiga obseza navadne koledarske stvari in 86 strani šaljivih pesmij in kolikor toliko dovtipnih in satiričnih spisov — vse s podobami.

Karol Rudež †. Dne 21. januvarija ob 7. uri zvečer je na svoji graščini „Gracarjev Turen“ blizu Sv. Jarneja na Dolenjskem v 52. letu svojega življenja nenadoma umrl gospod Karol Rudež, vitez Franc Jožefovega reda, deželni poslanec, graščak v Gracarjevem Turnu in v Ribnici, mož plemnitega srca, staroslovanskega poštenja, izredne gostoljubnosti, požrtvovalne darežljivosti in zlatočistega domoljubja. Pokojni Rudež na vsem božjem svetu ni imel nobenega sovražnika, a ljubilo in čislalo ga je toliko ljudij, kolikor ga je poznalo. Da-si pokojni ni bil niti pisatelj, niti umetnik, niti politični govornik, vendar se bode njegovo ime s čestjo imenovalo v zgodovini slovenskega napredka, kajti velikodušno je podpiral vsako domo-

ljubno podjetje, bodi si literarno, bodi si gospodarsko. Tudi „Ljubljanski Zvon“ ga mora šteti med svoje dobrotnike, kajti največ njegovemu prijateljskemu posredovanju se je zahvaljevati, da se je v našem listu oglasil g. prof. J. Trdina, ki je — ne počival, ampak molčal že toliko let! Rudežev grad je bil pravi slovenski dom, kjer si od Bleiweisovih „Novic“ do ruske „Njive“ našel raznovrstnih časopisov slovanskih in vse znamenitejše knjige slovanskih literatur; kajti pokojni ni bil samo dober gospodar, ljubezniv soprog, skrben oče, ampak ves čas svojega življenja iskren domorodec, navdušen Slovan.

Rudeževa rodovina ima svoje korenike na kraški zemlji. Anton Rudež, ded pokojnemu, bil je 8. aprila 1757. porojen v Kobilji Glavi na goriškem Krasu in prišel je mlad mož l. 1789. za graščinskega uradnika v Ribnico h grofu Kobenclju, od katerega je kupil l. 1809. ribniško graščino ter si pozneje pridobil še več drugih gradov po Kranjskem, med njimi tudi Gracarjev Turen. Že pri Antonu Rudeži je bil Valentin Vodnik, l. 1793. kaplan v Ribnici, vsakdanj gost in tudi pozneje, preselivši se v Bohinj, ostal je z njim v pismeni zvezi. Antonu Rudežu je bil l. 1793. dné 30. avgusta porojen sin Jožef, katerega pošlje oče po dovršenih latinskih šolah l. 1809. na Dunaj. Tu mu je bil mentor Jarnej Kopitar, ki je v mladem rojaku vzbudil veselje in ljubezen do slovanstva. Skupaj sta stanovala pri Ljubljancu, dvorskem medicu dr. Koglu, skupaj se učila. In kako resno in vestno je Kopitar vzgajal mladega Rudeža, vidi se iz trinajst Kopitarjevih doslej ne še natisnenih pisem, katera je pisatelj teh vrstic l. 1875. našel v Ribnici. Leta 1810. sta potovala Kopitar in njegov učenec ob Antona Rudeža troških z Dunaja čez Prago in Draždane v Vajmar h Goetheju in čez Norimberk, Monakovo, Inomost nazaj v Ribnico. Tudi poznejša leta, ko je Jožef Rudež po svojega očeta smrti (l. 1829.) prevzel ribniško graščino, dopisovala sta si s Kopitarjem, kateremu je pošiljal redke besede iz ribniške doline za njegove jezikoslovne spise, iz katerih so pozneje prešle v Miklošičeve knjige, kjer so zaznamenovane s kratico rib. = Ribnica. Jožef Rudež je objavil tudi dva izvrstna daljša spisa; prvi se imenuje „Kurze Beschreibung der Landwirthschaft im Herrschaftsbezirke Reifnitz“ in natisnen je v naznanilih c. kr. poljedelske družbe kranjske l. 1822.; drugi nam korenito opisuje Kočevje in njegove prebivalce in natisnen je (l. 1829.) v nekem severonemškem znanstvenem listu. Dunajski prof. J. K. Schröer pravi v svoji knjižici: „Ein Ausflug nach Gottschee“, da so Rudeža prepisovali vsi nemški potopisci in učenjaki, ki so zadnjih petdeset let pisali kaj o Kočevjarjih, ne da bi bili omenili, od kod so zajemali. Bral sem v knjižnici ribniške graščine tudi pismo, v katerem Kopitar prosi Rudeža, naj mu po svojih isterskih prijateljih preskrbi očenaš in vero, kakor ja molijo rumunski Čiči. Že Jožef Rudež je bil velik prijatelj slovanske knjige in v nekdanji veliki, in še zdaj zanimivi graščinski knjižnici ribniški še dan danes poleg Dobrovskega „Slavina“ in Kopitarjevega „Glagolita Clozianus“ vidiš „Kranjsko Čebelico“, Gajevo „Ilirsko Danico“ in Vrazovo „Kolo“. In temu Kopitarjevemu gojencu Jožefu Rudežu, ki je bil svojim književno delujočim prijateljem, n. pr. dr. Jakobu Zupanu, radodaren mecen, porodil se je dné 2. julija 1833. l. sin, naš Karol Rudež. Veselo šumotno življenje je takrat vladalo v veliki, gostoljubni graščini Rudeževi! Znani hrvaški vlastelin Paravić iz Čubra je tja hodil v gosti ter večkrat pripeljal s seboj godce svoje. A oglašali so se ondukaj tudi resni možje. Poljak Korytko, ki se pod policijskim nadzorstvom živeč, ni smel oddaljiti iz ljubljanskega obmestja, dobil je na Rudeževo priporočilo in poročstvo dovoljenje, iti v Ribnico, kjer je od Rudeževih dekel, hlapcev in lovcev slišal in zapisal najlepše pesmi v zbirki svoji. Že prej

je Jožef Rudež narodne pesmi zapisaval za prijatelja A. Smoleta in Preširna in najbrž so tudi najlepše balade, katere nam je Vodnik ostavil v svojem rokopisu, narodno blago iz ribniške doline. Čislán gost je bil v Ribnici tudi Stanko Vraz, ki je dvakrat obiskal prijatelja svojega ter se čudil lepi slovenščini, katero je Rudežev sin Dragan (Karol) govoril z mlajšim bratom svojim. Najljubše berilo Jožefu Rudežu so bile zadnja leta Vukove srbske narodne pesmi in pokojni Karol Rudež mi je sam večkrat pravil, kako ga je oče še dečka časih klical k postelji ter mu pripovedoval ali iz knjige bral junaške pesmi srbske. In v teh tradicijah je vzrastle deček Karol Rudež in ti spomini na Korytka, na Stanka Vraza, na junaške pesmi o kraljeviči Marku polnili so mu dušo tudi pozneje gimnazijalcu in po teh tradicijah živel je tudi tedaj, ko je postal sam svoj gospodar v Gracarjevem Turnu.

Po gimnazijalnih studijah je namreč pokojni zvršil poljedelsko akademijo v Ogerskem Starem Gradu, potem pa l. 1865. prevzel gospodarstvo na svojem gradu Gracarjev Turen. Tu je živel svoji rodbini in svoji domovini — non diu, sed totus! A njegovemu ukaželjnemu duhu ni zadostovala samo tiskana knjiga, tudi s potovanjem si je hotel razširiti svoj dušni obzor. Potoval je mnogo po južnih slovanskih deželah, bil je v Belem Gradu in Bukureštu, videl je Kolonj in Berolin, obiskal Italijo, šel je v Lyon, Pariz in celo v daljni London. Bil je srečen človek in srečni so bili vsi, ki so živeli z njim; a zdaj je neusmiljena smrt uničila lepo zakonsko srečo, nedoletnim otrokom vzela ljubljene očeta, prijateljem dragega tovariša, narodu slovenskemu pa ugrabila najzvestejšega, najplemenitejšega sinu, kateremu bodi časten spomin!

Pogled na cerkveno književnost slovensko leta 1884. (Dalje.) 3. Zgodovina farâ ljubljanske škofije. Izdaje A. Koblar. Prvi zvezek: Zgodovina sorske in preške fare. (Ponatis iz „Laib. Diöcesanblatt-a.) V Ljubljani. Založnik Anton Koblar 1884. 8°, str. VIII + 131. Cena 35 kr. — O tem podjetji so se pohvalno izrazili skoro vsi časniki slovenski, dobro omenjajoč, kako važne so jednake kronike za našo še tako temno zgodovino. Stvarne in ugodne kritike so prinesli „Zvon“ (str. 307), „Kres“ (str. 218.), in „Ljubljanski list“, zelo laskavo priporočilo pa „Slovenec“ dne 13. marcija 1884. l., o katerem je le želeti, da bi ga rodoljubna duhovščina poslušala ter v njegovem zmislu delovala v večje poslavljenje lepe vladikovine svoje. Z opisovanjem posamnih far bi najprej prišli do zanesljivega imenika krajev, vasij, trgov, holmcev, gorâ itd.; s tem bi se ob jednem vsaj deloma dosegel namen, ki si ga je že pred leti naša „Matica“ zastavila, in še ni znano, v koliko ji je dozdaj vspeha dosegel. Še bolj bi razvideli, kako so brez potrebe germanizovali, pačili in kvarili naša lepa imena, ki se še zdaj tu in tam v uradnih izkazih napačno rabijo. Pomislimo le na razne mape, zemljevide, zemljiške knjige, kako spakudrana, celó neistinita imena hranijo, morda celó zdaj po novi uredbi! Slovnično pravilna imena najlože uvedó duhovniki v raznih matičinih knjigah, ker so jim razmere znane in neposredno čujejo narodov izgovor ter opazujejo izpremembo samoglasnikov.

V vseh teh obzirih dokaj zanimive tvarine se nahaja v g. Koblarjevi knjižici, ki je sestavljena res z očitno marljivostjo. Jezik je v obče prav gladek; samó prepogostna raba zaimkov nam ne dopada, sosebnó v oddelku, ki opisuje duhovne pastirje, se skoro v vsakem stavku nahaja: on se je rodil, on je služil, kapelanoval je on, je šel on v pokoj itd. Nekaj tiskovnih pomot si čitatelj lahko sam popravi že iz konteksta. Papir, ličnost tiska, zunanja oblika — hvale vredno.

4. Zgodbe svetega pisma starega in novega zakona. Za katoliške ljudske šole. S 50 podobšinami in 1 zemljevidom. Po nemško spisal dr. J. Schuster,